

RUST
PLAATSEN
OVERIJSSSEL

**BOEKJE OVER:
EBELTJESHOF
OVERDINKEL**

www.rustplaatsen.nl

Ebeltjeshof en omgeving

Ebeltjeshof is in meerdere opzichten een volstrekt unieke rustplaats. Op de meeste zerken staan geen plaatsnamen. Op die waar dat wel het geval is, prijkt meerdere malen de naam Steenwijkerwold. Dit is een dorp in het uiterste noorden van de gemeente Steenwijk. In het buitengebied ervan was armoede eeuwenlang volksvijand nummer 1. Tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw stonden er her en der nog bewoonde hutten van heideplaggen. Armoede troef was het tot in de twintigste eeuw ook in het zuidelijke deel van de gemeente Losser. De streek bestond in 1900 grotendeels uit heidegronden, ingeklemd tussen twee beken: de Dinkel en Ruhenbergerbeek. Overdinkel als plaats bestond toen al wel. Het was een agrarisch dorp gekenmerkt door een verspreide ligging van de boerderijen. Ze lagen grotendeels individueel bij hun eigen akkers langs de Ruhenbergerbeek.

Hoewel eeuwenlang niet bewoond, waren de heidegronden van levensbelang. Hier weidden de boeren de schapen en staken zij heideplaggen ten behoeve van het verkrijgen van vruchtbare potstalmest. Formele eigenaren van de heidegronden ter hoogte van het huidige Overdinkel was de marke Losser. Ruimtelijk gezien was de marke een aaneengesloten oppervlakte gemeenschappelijke gronden, die door de eigenaars of pachters van de zogenaamde gewaarde erven beheerd werd. Tot de gemeenschappelijke gronden behoorden ook de bossen. De essen en de droge hooilanden waren, voor zover niet in handen van grootgrondbezitters, voor privé-gebruik. In de tweede helft van de dertiende eeuw werd voor het eerst gesproken van de marke Losser, maar haar grenzen waren al in de negende eeuw vastgelegd. De grondgebieden van de marke werd afgebakend met grensstenen

(ook wel markestenen of 'laokpaalen' genaamd). Op het verplaatsen van deze stenen stonden zware straffen. 'Iemand, die zich aan zulk een vergrijp van landroof schuldig gemaakt had, werd ontkleed, tot op halve lengte in de grond gegraven en doodgeploegd'. De

De Dorpsstraat van Overdinkel op een 'vogelvluchtopname' uit het begin van de twintigste eeuw.

< Ebeltjeshof op de kaart uit ca 1900

marke Losser was verdeeld in hoeken: de Zoeke, de Veldzijde, de Broekhoek en Overdinkel. Deze hoeken zijn gelijk aan de leeschappen zoals die in De Lutte bestonden. Het dorp Losser vormde een zelfstandige gemeenschap binnen de gelijknamige omringende marke. Wel bezaten de Dorpers in de marke vele percelen grond, zoals verscheidene Hooimaten (gelegen tegen de Marke De Lutte) en een heideveld (de lemenhof), alsook het 'recht de zesde Plaggenzicht in het veld te mogen brengen', m.a.w.: zij hadden het recht op het zesde deel van de gebruikswaarde van de veld- en veengronden. In 1709 en 1710 werd het gemeenschapelijke eigendom van de bossen en de bomen op particuliere grond door verkoop van de bomen opgeheven. In 1851 werd besloten de markegronden te verdelen. De acte van scheiding en verdeling werd gepasseerd en getekend te Oldenzaal, in 1852. Het markebezit is bij de verdeling geheel in particuliere handen overgegaan. Terwijl elders de meeste gemeenten een deel van de markegronden kregen toegewezen, en daar voortaan een zeer belangrijke bron van inkomsten in vonden, bleef de gemeente Losser geheel op het heffen van belasting aangewezen. Losser was hiermee veroordeeld tot relatieve armoede, en in 1873 was het, wat betreft de gemeente-inkomsten, de armste van Nederland.

Oorspronkelijk werd de hele zuidwestelijke streek van de gemeente Losser aangeduid met 't Achterveld en later Over Dinkel, tegenwoordig alleen het dorp. Overdinkel als kern kwam tot ontwikkeling vanaf ongeveer 1900 toen in het nabij gelegen Duitse Gronau een aantal grote textiel fabrieken werd gevestigd. De in Losser geboren pastoor Roberink maakte zijn parochianen in en rond Steenwijkerwold attent op het feit dat in Twente en het aangrenzende deel van Duitsland de banen in de textielindustrie voor het oprapen lagen. Velen van hen uit de Kop van Overijssel, Zuidoost-Friesland en Zuidwest-Drenthe waagden het avontuur en verhuisden naar een voor hen volstrekt onbekende en andere streek. Het betrof vooral werkloze veenarbeiders die hun banen en inkomen hadden verloren door het opraken van het veen. De overgang van de sterk geïsoleerde veengemeenschappen in het noorden naar het 'Twentsch Paradijs' was bijzonder groot. 'Het moet voorgekomen zijn, dat een noordeling flauw viel, toen het elektrisch licht in de fabriekshal werd ontstoken. Een ander besteedde de eerste dag in de nieuwe woning aan het op en neer gaan langs de trap'.

Begraafplaats Ebeltjeshof

De begraafplaats Ebeltjeshof in Overdinkel is genoemd naar de eerst begravene: Ebeltje van den Berg. De Ebeltjeshof is een van de zeer weinige begraafplaatsen in Nederland met eeuwigdurende grafcrust. Het kleine kerkhof werd begin twintigste eeuw aangelegd op een zandrug in een uitgestrekt heidegebied vlakbij de grens met Duitsland. Het werd aangelegd op een zandrug in een uitgestrekt heidegebied aan de grens met Duitsland. Het terrein heeft een oud baarhuisje en is volledig omringd door bomen. Vanwege de bijzondere geschiedenis en het karakter is Ebeltjeshof een gemeentelijk monument.

Overdinkel en het Witte Zand op de kadastrale minuutplan van 1832.

Het dorp Overdinkel kende vanaf het begin een snelle groei. Al in 1909 werd er een hervormde kerk gebouwd en in 1910 een katholieke, gewijd aan de H. Gerardus Majella. Beide kerkgenootschappen kregen een eigen begraafplaats, de katholieken aan de Hoofdstraat en de hervormden aan de Kerkhofweg. En dan was er nog een derde kerkhof: de particuliere algemene begraafplaats Ebeltjeshof, eveneens aan de Kerkhofweg, maar iets verder zuidelijk op een steenworp afstand van

de Nederlands-Duitse grens. Voor het aanleggen van een begraafplaats voor hen die niet tot de twee grote kerkgenootschappen behoorden, werd in 1898 een vereniging opgericht die zich zou bezighouden met de realisatie en het beheer ervan. Allereerst was natuurlijk grond nodig. Het oorspronkelijk aankoopbewijs daarvan is nog aanwezig.

'De Ondergeteekende Elisabeth Arentgen geboren Veltrup, zonder beroep, wonende te Gronau in Westfalen, weduwe van Johann-Arentgen, verklaart te hebben ontvangen van den Heer Hermannus Tiehuis, verlofhouder wonende te Overdinkel gemeente Losser, eene som van Vijfhonderd gulden, zijnde de koop-som van twee percelen grond gelegen in de gemeente Losser, uitmakende ongeveer zuidoostelijke middendeelen van het kadastrale perceel Losser, sectie K. nummer 719. Samen groot ongeveer 86 aren 10 centiaren, aangekocht bij ..... /verbaal van veiling 27 Juni 1912 bij .....en 11 Juli 1912 bij toeslag van notaris van Opstall te Enschede verleden, overgeschreven ten hypotheekkantore te Almelo den 20 Juli 2012 in deel 502 nummer 42'.

De aanleg van de begraafplaats had heel wat voeten in de aarde. In verband met de afwatering moest deze hoger komen te liggen dan de omliggende weilanden. Daarvoor was veel aarde nodig, heel veel aarde. Om de kosten te drukken voerden de leden dat karwei gezamenlijk uit met schop en kruitwagen. Ebeljtjeshof is echt een begraafplaats van en door de leden. Al het onderhoud is in de loop der jaren door een leger vrijwilligers gedaan. Desondanks heeft weer en wind kans gezien om een groot aantal van de oudste graven meer of minder aan te tasten. Eind 2012 is de begraafplaats in het kader van het RIBO-project 'Historische begraafplaatsen in cultuurhistorisch perspectief' samen met de vrijwilligers flink opgeknapt. Met oog voor de bijzondere geschiedenis ervan en vooral de aan begraafplaatsen inherente tekenen van verval zijn kapotte stenen gerepareerd, graven rechtgezet et cetera. Wat karakter betreft kent het gebruikte deel van Ebeljtjeshof twee geheel verschillende delen: een oostelijk deel waar her en der graven liggen van vooral kinderen en een westelijk deel waar de graven keurig in het gelid staan. Het verhaal gaat dat in de laatste dagen van de Eerste Wereldoorlog deserteurs uit Duitsland zijn doodgeschoten op Nederlands grondgebied door hun eigen Duitse collega's. De gemeente Losser zou deze mannen hebben begraven op 't Ebeljtjeshof, vlakbij het witte gereedschapsschuurtje. Het is niet bekend om hoeveel mensen het gaat. Aantallen van 3 tot 5 soldaten doen de ronde.

Plaatjes van voor en na de restauratie

Hieronder staan 7 bijzondere plekken op de begraafplaats. De kaart achterin het boekje laat zien waar deze liggen. Loop gerust van de ene naar de andere bijzondere plek, maar wel met respect voor de plek.

1. Rondgang

Ebeljtjeshof is in meerdere opzichten een bijzondere begraafplaats. Behalve dat de graven er nooit geruimd worden in verband met het eeuwig durende recht op grafrust, is ook de oorspronkelijke rondgang nog geheel aanwezig. Deze was tot voor kort helemaal dichtgegroeid, maar is weer geheel toegankelijk gemaakt. Net als vroeger gebruikelijk was, gaan begrafenisstoeten nu weer twee keer rond de bestaande graven voordat de overledene ter aarde wordt besteld. Deze rondgang is bedoeld om de 'geesten' van de overledenen die er al liggen te laten wennen aan die van de nieuwkomer. Het pad wordt omzoomd door **rhododendrons** en eiken.

2. Boompje groot mensje dood

Op veel grafstenen op de begraafplaats komen naast teksten ook symbolen voor. Het meest voorkomende in de Ebeljtjeshof is het logo van de godin Victoria, namelijk **palmtakken**. Zij symboliseert de overwinning op de dood. Op twee graven prijken **eikentakken** met bladeren en eikels. Eikenhout geldt als onverwoestbaar en was daarom het symbool van onvergankelijkheid, onsterfelijkheid en eeuwig leven. Symbolen op graven beperken zich niet tot planten en bomen. Soms kan men het beroep van de overledene er aan aflezen of zijn of haar hobby. Gevleugelde zandlopers, vijfpuntige sterren die voor welslagen en gezondheid staan, afgebroken zuilen die het plotselinge (veelal jonge) leven symboliseren en lauwerkransen zijn nog enkele voorbeelden.

3. 'Kleine Cees'

Elke dorp kent inwoners die zich op de een of andere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor de medemens. Zo liggen op diverse begraafplaatsen verzetsstrijders uit de Tweede Wereldoorlog, bijvoorbeeld in Olst en Vriezenveen. 'Wereldberoemd' in Overdinkel was 'Kleine Cees' oftewel Cornelis de Jong (1907-1952). Zijn vader en moeder werkten allebei in textiel fabrieken in Enschede. Cornelis had graag door willen leren na de basisschool, maar van zijn vader moest hij als leerling gaan werken in de textiel fabriek van Jannink in Enschede. Cees was een begnadigd muzikant. Bij diverse muziekverenigingen werd hij dirigent en sleepte hij prijzen in de wacht. Na zijn dood kreeg hij van twee verenigingen een gezamenlijke onderscheiding in de vorm van een vierkante steen. Daarop staan de namen van die verenigingen: de Eendracht (uit Overdinkel) en de **Hengelosche Harmonie**.

4. Arbeidsmigranten

In het dubbele graf vlakbij het gereedschapsschuurtje van de Ebeltseshof liggen man en vrouw begraven die allebei geboren zijn in Steenwijkerwold. Ebeltsje Visser en haar man Hendrik Visser waren net als veel andere werkloos geworden veenarbeiders, die rond 1900 uit hun geboortegrond in Noordwest-**Overijssel**, Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Friesland vertrokken om hun geluk te beproeven in de textielindustrie van Twente en het aangrenzende deel van Duitsland. Elders op de begraafplaats liggen mensen begraven uit Wanneperveen en uit Noordwolde in **Friesland**.

5. Naamgever begraafplaats

Nog geen jaar nadat de Begraafvereniging Overdinkel de grond had verworven voor het aanleggen van een algemene begraafplaats, vond de eerste bijzetting plaats. Het betrof het lichaam van Ebeltsje van den Berg. Zij was amper vijf maanden oud. Zij kreeg een klein graf getooid met een mooie granieten gedenksteen. In de loop van de tijd verloor het grafje zijn oorspronkelijke uiterlijk. Bij de restauratie uitgevoerd in 2012 kreeg het weer de oude glans terug. Vier hoekpeilers van **Bentheimer Zandsteen** verbonden met kettingen markeren de omvang van het grafje.

6. Kinderhoek

Achter het gereedschapshuisje liggen verschillende kinderen begraven. Dat van Lilo Marlene Platje is net als dat van Ebeltsje prachtig gerestaureerd. Er bevindt zich ook het graf van Ebeltsje van de Berg. Nee, dit is niet dezelfde Ebeltsje als in het oudste graf van de begraafplaats. Het gaat hier om haar zus. Zij werd precies een jaar na het overlijden van de eerste Ebeltsje geboren. Een lang leven was ook haar niet beschoren. Toen ze slechts 27 jaar oud was, stierf ze. Ze was inmiddels wel moeder van zoontje **Volter van den Berg**.

7. Graf van onbekende soldaten

Naast het gereedschapshuisje markeert een haag van laurier de plek waar drie tot vijf Duitse soldaten liggen begraven. Zij waren aan het einde van de **Eerste Wereldoorlog** het geweld zat en vluchtten de grens over. Nederland was in de genoemde oorlog neutraal.

Speurkaart Ebeltjeshof Overdinkel

De inhoud van dit boekje is tot stand gekomen in samenwerking met Desiree van den Berg. Zij is voorzitter van de begrafenisvereniging Ebeltjeshof. Bij het boekje hoort een educatieve speurtocht over de begraafplaats.

Staat u te popelen om zich op de een of andere wijze actief in te zetten voor het behoud en het beheer van één van de vele historische rustplaatsen? Neem dan contact op met bijvoorbeeld Vereniging De Terebinth. Zij zet zich in voor de funeraire cultuur in Nederland. Op de site www.ribo.nl kunt u ook terecht voor meer informatie.

www.rustplaatsen.nl

Deze uitgave maakt onderdeel uit van het project 'Historische begraafplaatsen in cultuurhistorisch perspectief'. Daarbij worden op historisch waardevolle begraafplaatsen in Overijssel herstel- werkzaamheden aan graven ed. uitgevoerd en worden de culturele en educatieve aspecten nader belicht. Het project is tot stand gekomen dankzij financiële bijdragen van de Provincie Overijssel en Leader, 'Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland'.